

Міністерство аграрної політики України

Подільська державна аграрно-технічна академія

Кафедра бухгалтерського обліку і
фінансів

ПЕТРУШКО ЛЕОНІД ОЛЕКСІЙОВИЧ

**Організація і облік вексельних операцій
(за даними Хмельницького центру
від “Промінвестбанку” м.Хмельницький)**

Спеціальність 6.050106 – Облік і аудит

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

Допущено до захисту
Зав.кафедри _____
В.Слободян

“ ”

Науковий керівник:
Д.е.н., професор

Кругляк Б.С.

Кам’янець-Подільський
2001

Зміст

Вступ

1. Теоретичні аспекти вексельного обігу
 - 1.1. Поняття та терміни, що застосовуються у вексельному обігу
 - 1.2. Нормативно-правова база вексельного обігу
2. Організація вексельного обігу з участю та без участі банківських установ
 - 2.1. Загальна характеристика вексельних операцій
 - 2.2. Операції вексельного обігу з участю банківських установ
 - 2.2.1. Надання кредитів під заставу векселів
 - 2.2.2. Врахування векселів
 - 2.2.3. Інкасування векселів
 - 2.2.4. Авалювання векселів
 - 2.3. Використання векселів для погашення заборгованості підприємств перед Пенсійним фондом України
 - 2.4. Організація вексельного обігу без участі банківських установ
3. Облік вексельного обігу та його вдосконалення
 - 3.1. Облік в установах банків
 - 3.1.1. Бухгалтерський облік кредитування під заставу векселів
 - 3.1.2. Бухгалтерський облік операцій врахування векселів
 - 3.1.3. Бухгалтерський облік операцій з авалювання векселів
 - 3.1.4. Бухгалтерський облік операцій інкасування
 - 3.1.5. Порядок обліку доходів і витрат банку
 - 3.2. Облік на підприємствах-учасниках вексельного обігу

Висновки і пропозиції

Список використаної літератури

Вступ

В економічних стосунках між підприємствами векселі є інструментами комерційного та банківського кредиту. Векселі випускаються як для розрахунків, так і для залучення додаткових коштів. Використання векселів знижує ризики при комерційному кредитуванні, зменшує потреби у грошових коштах, завдяки чому вексель став універсальним розрахунковим засобом.

За допомогою векселів, які випускаються комерційними банками, можна здійснювати кредитування суб'єктів підприємницької діяльності без залучення додаткових ресурсів. З іншого боку, згідно з чинним законодавством векселі є цінними паперами, які можуть використовуватися як засіб застави, валютна цінність або товар. У нормативних документах Національного банку України вексель – це платіжний засіб (Положення “Про кредитування”, затверджене постановою Національного банку України від 28.09.95 № 246)) та форма розрахункового документу (інструкція №7 “Про безготівкові розрахунки в господарському обороті України”, затверджена постановою Національного банку України від 02.08.96 №204, із змінами).

Незважаючи на те, що вексель передбачений для обігу, як грошові знаки, тобто при передачі векселя здійснюється переміщення грошового капіталу від однієї особи до іншої, вексель не ототожнюється з грошима. Вексель є зобов'язанням, яке може виконуватись не тільки шляхом сплати його платником (векселедавцем), а через пред'явлення позову до векселедавця та інших зобов'язаних за векселем осіб, тобто, приймаючи вексель, банк повинен завжди розраховувати усі ризики його несплати (або можливості продажу за вигідною для банку ціною) у встановлені в вексельному тексті терміни, а також аналізувати наявність реальних джерел щодо погашення.

В практичній реалізації вексельного обігу важливу роль має раціонально побудована система бухгалтерського обліку.

Зважаючи на важливість проблеми вексельного обігу слід вважати тему даного дослідження актуальною.

Метою даної роботи є вивчення сучасного стану організації та обліку вексельного обліку та розробка пропозицій щодо їх удосконалення.

Робота підготовлена на матеріалах Хмельницького відділення Альфабанку.

При підготовці роботи використовувались малографічний, абстрактно-логічний та інші методи дослідження.

Висновки і пропозиції

На підставі проведених досліджень можна зробити наступні висновки та пропозиції:

1. В економічних стосунках між підприємствами векселі є інструментами комерційного та банківського кредиту. Векселі випускаються як для розрахунків, так і для залучення додаткових коштів. Використання векселів знижує ризики при комерційному кредитуванні, зменшує потреби у грошових коштах, завдяки чому вексель став універсальним розрахунковим засобом. За допомогою векселів, які випускаються комерційними банками, можна здійснювати кредитування суб'єктів підприємницької діяльності без залучення додаткових ресурсів. З іншого боку, згідно з чинним законодавством векселі є цінними паперами, які можуть використовуватися як засіб застави, валютна цінність або товар. У нормативних документах Національного банку України вексель – це платіжний засіб (Положення “Про кредитування”, затверджене постановою Національного банку України від 28.09.95 № 246)) та форма розрахункового документу (інструкція №7 “Про безготівкові розрахунки в господарському обороті України”, затверджена постановою Національного банку України від 02.08.96 №204, із змінами).
2. В основу вексельного обігу покладено Закони України, міжнародні договори, що регламентують вексельні операції і які ратифіковані Україною, нормативні акти Уряду, міністерств, відомств України та Національного банку України в частині, що стосується вексельного обігу. Останній здійснюється відповідно до Цивільного кодексу України, Законів України “Про цінні папери і фондову біржу”, “Про підприємства в Україні”, “Про банки і банківську діяльність”, Уніфікованого Закону про переказні векселі і прості векселі (закон України “Про приєднання України до Женевської конвенції 1930 року, якою запроваджено

Уніфікований закон про переказні векселі та прості векселі” від 06.07.99 № 826 – ХІУ), Правил виготовлення і використання вексельних бланків, затверджених постановою Кабінету Міністрів України і Національного банку України від 10.02.92 №528, Положення Національного банку України про операції банків з векселями, затверджене постановою Національного банку України від 28.05.99 № 258.

3. Використовувати векселі, а також виступати акцептантами, індосантами і авалістами можуть тільки юридичні особи - суб'єкти підприємницької діяльності, що визначаються такими відповідно до чинного законодавства України (ст. 23, 24 Цивільного кодексу України, ст.2 Закону України “Про підприємництво”, ст.3, 44, 45 Закону України “Про власність”). Вексель може використовуватись при розрахунках між господарськими суб'єктами на всій території України шляхом їх передачі.

Передача векселів відбувається на підставі договорів, відповідних актів, реєстрів, розписок тощо, шляхом здійснення індосаменту, який виконується на зворотній стороні векселя: - у власність іншій особі — індосанту (продаж, розрахунок); - у забезпечення зобов'язань (застава); - для виконання доручення (інкасо, купівля та продаж за дорученням клієнтів тощо).

4. Банки можуть здійснювати такі операції з векселями:

- кредитні (надання кредитів під заставу векселів; врахування векселів);
- розрахункові (операції, які пов'язані з виконанням зобов'язань банку, задоволенням вимог банку за операціями з клієнтами банку (як правило, кредитними та господарськими операціями банку) - акцепт переказних векселів, виданих кредитором банку, видача простих векселів банком кредитором банку, видача банку простих векселів боржником банку, видача банком переказних векселів на боржника банку і акцепт їх боржником;

- комісійні та довірчі - інкасування векселів, доміциляція векселів, зберігання векселів.

5. Надання кредитів під заставу векселів здійснюється банком відповідно до нормативних документів банку щодо кредитування.

Векселі, які приймаються в заставу, повинні мати строки платежу більш тривалі, ніж термін дії кредиту.

Номінальна вартість заставлених векселів (із врахуванням суми внесених грошових коштів) повинна включати суму кредиту та суму процентів, що планує одержати банк за кредитним договором.

Передача векселів у заставу здійснюється на підставі кредитного договору, договору застави, реєстру пред'явлених у заставу векселів та акту прийому - передачі .

6. Врахування (дисконтування) векселів – це особлива форма кредитування, якою передбачено придбання банком векселя у останнього векселедержателя (далі - пред'явника) до настання строку платежу за ціною, нижчою від номінальної вартості векселя, тобто з дисконтом (“diskount” – англ. знижка), який утримується на користь банку.

При звичайному врахуванні кредитний борг пред'явника складає повну вексельну суму (номінальну вартість та суму процентів за процентними векселями), оскільки при несплаті векселя платником пред'явник зобов'язаний сплатити банку всю вексельну суму згідно з договором на врахування.

7. Інкасування векселів разом із супровідними комерційними документами (рахунками, транспортними документами, товаророзпорядчими документами або іншими подібними документами), полягає у здійсненні банком за дорученням комітента (законного векселедержателя, який доручає банку інкасування) операцій з векселями і супровідними комерційними документами (якщо такі є) на підставі одержаних від комітента інструкцій з метою: а) одержання платежу та/ або акцепту за векселями, або б) передавання векселів і комерційних документів проти

платежу та/ або акцепту, або в) передавання векселів і комерційних документів на інших умовах.

8. З метою вивільнення обігових коштів підприємств, а також для поліпшення забезпечення галузей національної економіки пально-мастильними матеріалами Кабінетом Міністрів України були прийняті постанови від 01.10.97 №1104, від 24.06.99 №1112 та від 21.07.99 №1300, якими передбачена видача векселя на суму податкових зобов'язань. Податкові векселі обов'язково мають бути авальовані банком.

У випадку здійснення авалю на доміцильованому банком векселі, на спеціальний банківський рахунок (рах. 2909K9011) платником заздалегідь вноситься сума номіналу векселя, банк стає особливим платником за векселем і сплачує його у визначений термін за рахунок внесених коштів. При авальюванні під заставу фінансових векселів банку строк погашення таких векселів не повинен бути раніше, ніж строк погашення векселів, що авальюються. Депозит, як забезпечення, є менш прийнятним, оскільки стягнення коштів можливе лише за рішенням суду.

9. Порядок використання векселів для погашення заборгованості підприємств перед Пенсійним фондом України регламентовано Наказом Пенсійного фонду України (далі – ПФ) від 10.08.99 №109 “Про внесення змін до інструкції про застосування Порядку погашення заборгованості підприємств, установ та організацій із збору на обов’язкове державне пенсійне страхування шляхом оформлення її векселями, затвердженої наказом Пенсійного фонду України від 01.12.98 №154”.

Відповідно до вказаного Наказу рядом комерційних банків укладено договори з ПФ про виконання ними обов’язків та функцій уповноважених банків. Згідно з положеннями договорів взаємовідносини між ПФ та банками з питання погашення заборгованості підприємств, установ і організацій із збору на обов’язкове державне пенсійне страхування шляхом її оформлення векселями регулюються Порядком, Інструкцією про застосування Порядку, що

затверджена Наказом Пенсійного фонду України від 10.08.99 №109 та договорами.

10. Чинне законодавство дозволяє застосовувати векселі в розрахунках з контрагентами, багато підприємств намагаються уникнути використання цього фінансового інструменту. Це пояснюється як незнанням основної маси керівників і бухгалтерів особливостей використання векселів, так і ризиком не отримання вчасно коштів за поставлений товар і виникненням, в зв'язку із цим, додаткових витрат коштів і часу.

Рекомендації по практичному застосуванню векселів в господарському обороті підприємств:

1. Обираючи вексельну форму розрахунку при угоді, потрібно обумовити це в самому договорі. Крім цього, в договорі треба передбачити пункт про завершення розрахунків по договору після оплати отриманих за поставку товару векселів.
2. Місцем оплати векселя краще всього обирати або банк-кореспондент обслуговуючого банку, або банк у тому ж населеному пункті, тобто виписувати доміцильовані векселі. Якщо контрагент знаходиться в іншому населеному пункті, то в останньому випадку, він повинен чи відкрити депозит, чи якимсь іншим чином розмістити кошти у вказаному у векселі банку.
3. При розрахунках обов'язково використовуються векселі встановленого зразка.
4. Потрібно пам'ятати, що векселем можна оформити тільки грошове зобов'язання. Воно не повинне бути пов'язане з якимсь контрактом або передбачати наступну конвертацію, наприклад в акції, товари.
5. Приймаючи до оплати вексель, перевірте повноваження пред'являючих його осіб. Якщо це не перші особи підприємства, то вони повинні мати доручення на право підпису грошових документів.
6. При виникненні сумніву у платоспроможності платника за векселем, можна гарантувати отримання коштів декількома способами. Наприклад,

- авальювати вексель у банку. Іншим способом є в посередництві за платежем по векселю фірми, платоспроможність якої не підлягає сумніву.
7. Вексель – це зручний фінансовий інструмент. Можна не очікувати часу його оплати, а передати іншій організації в рахунок погашення своєї кредиторської заборгованості. При цьому передавальний надпис виконується і підписується тільки передаючою стороною, що зручно при взаєморозрахунках контрагентів, віддалених один від одного на значні відстані.
 8. Приймаючи в оплату вексель, підприємство фактично кредитує свого покупця. Тому в його суму включаються не тільки вартість товару, а й проценти за кредит, які можуть бути більші, ніж банківська ставка кредиту. Передача векселя по індосаменту як правило відбувається з дисконтом від номіналу векселя, тобто підприємство ділиться частиною отриманого по ньому доходу з наступним держателем.
 9. Якщо підприємство розрахувалось векселем, але, в зв'язку із зміною фінансового стану, не може оплатити його вчасно, то можна звернутись до декількох способів відстрочки платежу. По-перше, можна акцептувати виставлений на підприємство вексель, включивши до нього умову більш пізнього платежу. По-друге, можна по домовленості з векселедержателем пропустити термін платежу. Ви продовжуватиме нести відповідальність за платежем по векселю. По-третє, можна виписати новий простий вексель, або акцептувати новий переводний вексель з більш пізньою датою платежу. Старий вексель при цьому повертається боржнику.
 10. Якщо підприємство намагається отримати в банку кредит, то під авальювані векселі контрагентів це зробити набагато легше, ніж звичайним порядком. В банку відпадає необхідність перевірки платоспроможності підприємства. Йому достатньо мати поточні відомості про фінансовий стан гарантів по векселях.
 11. При допомозі векселів підприємства можуть кредитувати один одного, уникаючи сплати зайвих сум податків.

Список використаних джерел

1. Банківська енциклопедія. Під ред. А.М.Мороза. - К., 1993.
2. Банківська енциклопедія. Під ред. А.М.Мороза.-К.:Урожай, 1993.- 220с.
3. Беляков М.М. Вексель как важнейшее платежное средство. - М., 1992.
4. Беляков М.М. Вексель как важнейшее платежное средство. - М. : Финансы и статистика, 1992.- 321с.
5. Білоусько Л.К. Концепція подолання платіжної кризи // Економіка АПК.- 1999.- №7.- с.41-45.
6. Гусев А.Ю. Проблема организации расчетов // Экономика сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятий. - 1997.- №.-5.- с.49-50.
7. Декрети Кабінету Міністрів України “Про систему валютного регулювання і валютного контролю”, “Про державне мито”.
8. Закони України “Про банки і банківську діяльність”, “Про цінні папери і фондову біржу”, “Про підприємства в Україні”, “Про оподаткування прибутку підприємств”, “Про податок на додану вартість”, “Про заставу”, “Про нотаріат”.
9. Про безготівкові розрахунки в господарському обороті України, затверджене постановою Національного банку України від 02.08.96 №204.
10. Інструкція з бухгалтерського обліку операцій з цінними паперами установ комерційних банків України, затверджена постановою Національного банку України від 30.12.97 № 466.
11. Інструкція з бухгалтерського обліку операцій з цінними паперами установ комерційних банків України”, затверджене постановою Національного банку України від 30.12.97 №466 // Галицькі контракти. - 1999. - № 5. - С. 67-71.
12. Ковальчук Н.В. Закон про бухгалтерський облік вимагає уточнень / Н.В.Ковальчук // Агроінком 1999. – № 10-12. - С. 58-59.

13. Ковальчук Н.В., Слободян В.Д. Бухгалтерська звітність в системі інформаційного забезпечення / Н.В.Ковальчук, В.Д.Слободян // Економіка АПК. 1998. – № 12. – С. 35–39.
14. Ковальчук Н.В., Слободян В.Д. Фінансова звітність і міжнародні стандарти / Н.В.Ковальчук, В.Д.Слободян // Аграрна наука – селу : збірник наукових праць ПДАТА. – Чернівці : Буковина, 1997. – Вип. 3. – С. 196-200.
15. Левандівський О.Т. Безготівкові розрахунки та їх використання//Економіка АПК.-1996.- №3.- с.49-52.
16. Левандівський О.Т. Шляхи зменшення дебіторської та кредиторської заборгованостей в АПК//Економіка АПК. -1996. - №7. - с.40-42.
17. Литвин М.В. Бухгалтерський облік в сільськогосподарських підприємствах. – К. : Вища школа, 1993. - 620с.
18. Панасюк Б. Криза платежів: шляхи її подолання // Економіка АПК. - 1997. - №11. - с.4-15.
19. Положення про операції банків з векселями, затверджене постановою Національного банку України від 28.05.99 №258.
20. Положення про операції банків з векселями, затверджене постановою Національного банку України від 28.05.99 №258 // Вісник Національного банку. - 1998. - № 8. - с.35-39.
21. Положення про порядок розрахунку резерву на відшкодування можливих збитків банків від операцій з цінними паперами, затверджене постановою Національного банку України від 30.12.99 № 629.
22. Положення про порядок розрахунку резерву на відшкодування можливих збитків банків від операцій з цінними паперами, затверджене постановою Національного банку України від 30.12.99 №629 // Вісник Національного банку. - 1999. - №3. - с.52-57.
23. Положення щодо організації діяльності комерційних банків на ринку цінних паперів, затверджене постановою Національного банку України від 18.05.99 №239.

24. Положення щодо організації діяльності комерційних банків на ринку цінних паперів, затверджене постановою Національного банку України від 18.05.99 №239 // Вісник Національного банку.- 1997.-№2.- с.25-28.
25. Порядок бухгалтерського обліку формування і використання резервів, списання та повернення раніше списаних активів у комерційних банках України, затверджене постановою Національного банку України від 16.12.98 №520.
26. Порядок бухгалтерського обліку формування і використання резервів, списання та повернення раніше списаних активів у комерційних банках України, затверджене постановою Національного банку України від 16.12.98 №520//Вісник Національного банку.- 1996.-№8.- с.56-59.
27. Постанова Кабінету Міністрів України від 01.10.97 №1104 “Про затвердження Порядку випуску, обігу та погашення векселів, векселів видаються на суму податку на додану вартість при ввезенні (пересиланні) товарів на митну територію України”.
28. Постанова Кабінету Міністрів України від 01.10.97 №1104 “Про затвердження Порядку випуску, обігу та погашення векселів, векселів видаються на суму податку на додану вартість при ввезенні (пересиланні) товарів на митну територію України”.
29. Постанова Кабінету Міністрів України від 21.07.99 №1300 “Про тимчасовий порядок сплати податків суб’єктами підприємницької діяльності України, які здійснюють реалізацію нафтопродуктів вітчизняного виробництва на території України”//Галицькі контракти.- 1998.- №2.-с.52-56.
30. Постанова Кабінету Міністрів України від 21.07.99 №1300 “Про тимчасовий порядок сплати податків суб’єктами підприємницької діяльності України, які здійснюють реалізацію нафтопродуктів вітчизняного виробництва на території України”.
31. Постанова Кабінету Міністрів України від 24.06.99 №1112 “Про деякі питання митного оформлення пально-мастильних матеріалів”,

- 32.Правила виготовлення і використання вексельних бланків, затверджені постановою Кабінету Міністрів України і Національного банку України від 10.09.92 №528.
- 33.Правила виготовлення і використання вексельних бланків, затверджені постановою Кабінету Міністрів України і Національного банку України від 10.09.92 №528//Вісник Національного банку. - 1997. - № 4. - с.48-52.
- 34.Про безготівкові розрахунки в господарському обороті України, затверджена постановою Національного банку України від 02.08.96 №204//Вісник Національного банку. - 1998.- №4.- с.45-49.
- 35.Про безготівкові розрахунки в господарському обороті України: Інструкція//Галицькі контракти.- 1996.- № 33.- с.54-56.
- 36.Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 року// Бухгалтерський облік і аудит.- 1999.- №9.- с.3-9.
- 37.Про відповідальність за несвоєчасне виконання зобов'язань: Закон України//Урядовий кур'єр.- 1998.- №5-6.- с.11-12.
- 38.Про лізинг: Закон України//Галицькі контракти.-1998.-№11-12.- с.112-140.
- 39.Про цінні папери і фондову біржу: Закон України//Галицькі контракти.- 1997.- №4.-с.50.
- 40.Ротов А.І. Перспективи вексельного обігу в Україні//Фінанси України.- 1997.- №10.- с.11-14.
- 41.Солодкий М.В. Біржовий сільськогосподарський ринок та його організація // Економіка АПК. - 1995.- №9- с.77-84.
- 42.Ткаченко Н.М. Бухгалтерський облік на підприємствах з різними формами власності: Навчально-методичний посібник. - К.: ВТОВ "АСК", 2000.- 512с.
- 43.Уніфікований Закон про переказні векселі і прості векселі (Закон України "Про приєднання України до Женевської конвенції 1930 року, якою запроваджено Уніфікований Закон про переказні векселі та прості векселі" від 06.07.99 №826-XIV; Конвенція набула чинності для України з 06.01.2000).

44. Уніфікований Закон про переказні векселі і прості векселі (Закон України “Про приєднання України до Женевської конвенції 1930 року, якою запроваджено Уніфікований Закон про переказні векселі та прості векселі” від 06.07.99 №826-XIV; Конвенція набула чинності для України з 06.01.2000).
45. Финансы предприятий/ Под ред. Е.И.Бородина, Ю.С.Голикова и др.- М.: Банки и биржа, ЮНИТИ, 1996.- 262с.
46. Цивільний кодекс України, Арбітражний процесуальний кодекс України.
47. Шаблин Д.Л. Акции, облигации и другие ценные бумаги. –М., 1992.
48. Янюк Д. Контроль за здійсненням стягнень грошових коштів у сфері безготівкових розрахунків // Банківська справа, 1997.- №5.- с.71-74.